

SOSYOLOJİ EĞİTİMİ VE TOPLUMSAL FAYDALARI*

*Hasan YAVUZER***

ÖZET

Sosyoloji 1789 yılında gerçekleşen Fransız ihtilalından sonra Fransa'da, XVIII ve XIX. Yüzyılda da İngiltere, Almanya ve Avrupa'da oluşan sanayi toplumunda gelişen toplumsal sorunları çözmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Sosyoloji ilk yıllarda batı'da yaşanan olumsuzluklara karşı reformcu ve düzenleyici bir bilim olarak düşünülmüş, yaşanan sorunları giderecek bir bilim olarak kabul edilmiştir. Hem sosyolojiye hem de sosyolojik çalışmalara o gözle bakılmıştır.

Sosyolojinin Osmanlı ve Türkiye'deki durumu da bundan farklı olmamış, Osmanlı'da sosyoloji Batılılaşma politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletinin içeride ve dışarıda yaşadığı sıkıntılar karşısında devlete kurtuluş reçetesi sunacak bir bilim olarak görülmüştür. Sosyolojinin Osmanlı İmparatorluğu'na girişi de böyle bir umut ve beklenti ile olmuştur.

Osmanlıda sosyolojinin ders olarak öğretilmesi üniversiteden önce lisede söz konusu olmuş, Ziya Gökalp 1910-1911 yıllarında Selanik'te İttihat ve Terakki okulunda sosyoloji dersi vermiştir. Üniversitede sosyoloji eğitiminin başlangıcı ise 1912'dir. Üniversite bünyesinde sosyolojinin bağımsız bir kürsü/bölüm haline gelmesi ile ilgili kısmi belirsizlikler bulunmakla birlikte 1914 yılı benimsenmiştir.

Ülkemizde 1981 yılında kurulan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ile sosyoloji eğitimi ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Bundan sonraki süreçte de sosyoloji eğitimi üniversitelerimizde daha yaygın hale gelmiştir. 2014 eğitim öğretim yılında üniversitelerde Türkçe, İngilizce, 1. ve 2. Öğretim programları dahil 154 ayrı sosyoloji programı yer almaktadır. Bundan ayrı olarak Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesine bağlı açık öğretim Fakültelerinde de Sosyoloji bölümleri bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyoloji eğitiminde önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Son yıllarda gelişen ve değişen şartlar hem sosyoloji eğitimine hem de sosyologlara ihtiyacı artırmıştır.

* Bu makale 08-10 Ağustos 2015 tarihlerinde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesinin düzenlediği "VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi"nde "Sosyoloji Eğitimi" başlığı ile bildiri olarak sunulmuştur. Yapılan güncelleme ile yayına hazırlanmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, El-mek: hasanyavuzer@nevsehir.edu.tr

Günümüzde Sosyoloji eğitimi artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Her geçen gün önem kazanması da böyle bir zorunluluğun sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu eğitimin alınması hem toplumdaki uyumu hem de kalite ve başarıyı artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, eğitim, sosyoloji eğitimi, toplum, fayda.

SOCIOLOGY EDUCATION AND THE BENEFITS TO SOCIETY*

ABSTRACT

The study of sociology arose in 1789 in France after the French Revolution and was established to solve the problems of the industrialized world of England, Germany, and Europe in the 18th and 19th centuries. It began as a means to solve societal problems and the ultimate goal was to bring structure and reform to the Western world. Both sociology and sociological studies were accepted as a solution to those problems.

The role of Sociology in the Ottoman Empire and Turkey was not much different. Sociology emerged in the Ottoman Empire as a product of Western politics and it was hoped that it would serve as a prescription for salvation from the internal and external struggles the government was having in regards to political, military, social, and cultural issues. It was this hope and these expectations that introduced Sociology into the Ottoman Empire.

During the Ottoman Empire, Sociology was first introduced in high schools before it was introduced in universities; the first course was taught by Ziya Gokalp at the Union and Progress school in Selanik from 1910-1911. Universities began offering Sociology as part of their curriculum in 1912. Eventhough, Sociology was an independent study it sheltered different views, it took a couple of years for it to gain popularity and did not truly embrace the concept until 1914.

The Higher Education Council (YOK), was found in 1981 in our country, have made adjustments in the sociology department. In the period of time after this it has become more common. In 2014 there were over 154 different sociology programs offered across all universities in Turkish and in English. Sociology was also offered in public universities such as Anadolu University, Ataturk University, and Istanbul University. In spite of all these developments and the importance of sociology education in our country, there still is not enough emphasis put on sociological education and our Sociologists are grossly underappreciated. Based on the circumstances that have risen in recent times there is a greater need for sociological education and sociologists in our society. Not only will this foster a more harmonious

* This article has been presented on 8-10 August at the "VII. International Congress of Social Sciences Education," which was organized by Nevsehir Hacı Bektaş Veli University Faculty of Educational Sciences, with the title of "Sociology Education". It became ready for publishing after updates.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

environment, it will also ensure that we have a more successful future with a better quality of life.

STRUCTURED ABSTRACT

The study of sociology arose in 1789 in France after the French Revolution and was established to solve the problems of the industrialized world of England, Germany, and Europe in the 18th and 19th centuries. It began as a means to solve societal problems and the ultimate goal was to bring structure and reform to the Western world. Both sociology and sociological studies were accepted as a solution to those problems.

The role of Sociology in the Ottoman Empire and Turkey was not much different. Sociology emerged in the Ottoman Empire as a product of Western politics and it was hoped that it would serve as a prescription for salvation from the internal and external struggles the government was having in regards to political, military, social, and cultural issues. It was this hope and these expectations that introduced Sociology into the Ottoman Empire.

During the Ottoman Empire, Sociology was first introduced in high schools before it was introduced in universities; the first course was taught by Ziya Gokalp at the Union and Progress school in Selanik from 1910-1911. Universities began offering Sociology as part of their curriculum in 1912. Eventhough, Sociology was an independent study it sheltered different views, it took a couple of years for it to gain popularity and did not truly embrace the concept until 1914. The science of sociology has been credited as a department in universities in Ottoman very soon after its birth, and that department was the second official one in the world.

Gaining acceptance on November 4, 1981 and with the publication of Law No. 2547 in the Government Newspaper on November 6, 1981 the Organization of Higher Learning (YOK) was formed. The organization consisted of four (4) departments: General Sociology and Methodology, Institutional Sociology, Applied Sociology, and Sociometry. This is still found to be the case in modern day sociological education.

In Turkey, until 1980's the number of sociology education was not even 10, however; the number rised later on. According to YOK's official website as of 2011 Sociology is offered as a major in 103 government universities of which 48 offer it as undergraduate study, 34 offer it as graduate study, and 21 offer it as doctorate study. The website also states that of the existing 52 Charitable Universities Sociology is offered in 10 as undergraduate study and 6 as graduate study. As of 2015 Sociology study is offered in 193 universities total and the number is still rising.

In earlier years Sociology education was included in the Faculty of Arts and Sciences sector. Following with tradition most Charitable Universities also provided sociological education under the guise of different names. For example at Istanbul City University it was under Humanities, at Koc University it was under Humanities and Literature,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

and at Sabanci University it was under Arts and Social Sciences. The universities all had a tendency to include some form of societal studies in the postgraduate curriculum.

In more recent years the university faculties have been dividing into smaller departments. For example the Faculty of Arts and Sciences has broken into two departments: one for Arts and one for Sciences, and Social Sciences have broken into several departments: Social Sciences, Human Sciences, and Humanities to name a few. This is also the case with Sociology. In modern day education sociology is not just taught as it's own entity, but is included in all major areas of study and is taught in several different school environments.

In 2014 there were over 154 different sociology programs offered across all universities in Turkish and in English. Sociology was also offered in public universities such as Anadolu University, Ataturk University, and Istanbul University. In spite of all these developments and the importance of sociology education in our country, there still is not enough emphasis put on sociological education and our Sociologists are grossly underappreciated. Based on the circumstances that have risen in recent times there is a greater need for sociological education and sociologists in our society. In today's society it is proven that we need sociological education on a daily basis. It is important that we do not limit sociology education to Sociology majors alone; it is imperative that everyone be given some degree of sociological education. Not only will this foster a more harmonious environment, it will also ensure that we have a more successful future with a better quality of life.

Key Words: Sociology, education, sociology education, society, benefit.

Giriş

İnsanlık tarihinin başladığı günden bu yana insanlar toplu halde ve toplum halinde yaşamaktadır. İnsanların toplu halde yaşaması geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. Aynı durumun gelecekte de devam edeceğinde en ufak bir şüphe ve tereddüt bulunmamaktadır. Toplumu ve toplumsal ilişkileri kendisine konu edinen bilim dalı sosyolojidir.

Batıda sosyoloji, 18. ve 19. yüzyıllarda Fransız ve Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan çalkantılı süreçte, yani sanayileşmenin, kentleşmenin hızlı nüfus artışının, giderek artan göçlerin ve kitlesel işçi hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı kaotik ortamda, sorunların üstesinden gelme, onlara çözüm bulma amacıyla ortaya çıkmıştır (Özbey, 2015, s.15).

Bir başka deyişle Sosyoloji 1789 yılında gerçekleşen Fransız ihtilalından sonra Fransa'da, XVIII ve XIX. Yüzyılda da İngiltere, Almanya ve Avrupa'da oluşan sanayi toplumunda gelişen toplumsal sorunları çözmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Sosyoloji ilk yıllarda batı'da yaşanan olumsuzluklara karşı reformcu ve düzenleyici bir bilim olarak düşünülmüş, yaşanan sorunları giderecek bir bilim olarak kabul edilmiştir. Hem sosyolojiye hem de sosyolojik çalışmalara o gözle bakılmıştır (Bulut, 2011, s.4).

Sosyolojinin Osmanlı ve Türkiye'deki durumu da bundan farklı olmamış, Osmanlı'da sosyoloji Batılılaşma politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletinin içeride ve dışarıda yaşamış olduğu siyasi, askeri, sosyal, kültürel, ekonomik vb. pek çok alanda yaşadığı sıkıntılar karşısında devlete kurtuluş reçetesi sunacak bir bilim olarak görülmüştür. Sosyolojinin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

Osmanlı İmparatorluğu'na girişi de böyle bir umut ve beklenti ile olmuştur (Bulut, 2011, s.4). Daha sonraki süreçte sosyoloji hem dünya genelinde hem de ülkemizde önemli gelişmeler kaydetmiş ve toplum bilimi olarak kabul edilmiştir.

Osmanlı'nın son döneminde oluşan sosyal ve politik krizin yaşandığı II. Meşrutiyet dönemi sosyolojik düşünceye kapının aralandığı bir dönem özelliği göstermektedir (Parin-Demirci, 2014, s.366). Türkiye'de sosyoloji II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte, Osmanlı-Türk aydınlarının zihninde var olan “sosyal ve politik krizden nasıl çıkılacağı”, “ülkenin nasıl kurtarılabilceği” gibi yakıcı sorunların kendini açığa çıkardığı bir dönemde varlığını göstermeye başlamıştır (İlyasoğlu, 1983, s.2164). Türkiye'de sosyolojinin kurumsal inşası da, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine, bir başka ifadeyle II. Meşrutiyet yıllarına karşılık gelmektedir (Özbey, s.24).

Türklerin ilk kez sosyolojik düşünce ile tanışmaya başlaması, Osmanlı sultanları, bürokratları ve aydınlarında baş gösteren siyasal sistem ile ilgili kaygıların oldukça yoğun olduğu bir döneme rastlar. II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar geçen zaman ise Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in Türk sosyolojisinde kendi cepheleri açısından öne çıktıkları ve “bu devlet nasıl kurtarılabilir” konusunda kuramsal görüşler ortaya attıkları bir dönemdir (Kaçmazoğlu, 2010, s.2).

Sosyoloji tarihi açısından kalıcı iz bırakan, dört ismi sosyolojinin kurucu/öncü isimleri arasında sayabiliriz. Auguste Comte, Emile Durkheim, Carl Marx ve Max Weber (Zincirkıran, 2015, s.28.) Sosyolojinin Türkiye'ye girmesinde etkin rol oynayan ve Türkiye'deki sosyolojinin öncüleri arasında ise Ahmet Cevdet Paşa, Prens Sabahattin ve Ziya Gökalp yer almaktadır (Doğan, 2009, s.48).

Toplum bilimi olan sosyoloji insanların birbirleriyle ilişkilerini bilimsel açıdan inceleyen bir bilim dalıdır. Sosyoloji, insanların ortak yaşamı ve katılımlarıyla ortaya çıkan toplumu, toplum hayatını ve toplumsal yapıyı; bu yapıda meydana gelen değişimleri bilimsel yöntemin kendine özgü teknikleri ile inceleyen sosyal bir bilim dalıdır (Fichter, 2012, s.1). Sosyoloji sosyal (toplumsal) olayların bilimidir. Bu yüzden toplum, toplumsal olaylar, toplumsal yapı, toplumsal değişim ve toplumsal çevre hakkında bilimsel bilgi edinme sosyolojinin işidir. Sosyoloji bu işi bilimsel yöntem kullanmak suretiyle gerçekleştirme çabasındadır (Doğan, 2009, s.36-37).

Toplumlar ise bazı yönlerden birbirlerine benzemekte, bazı yönlerden de birbirinden oldukça farklılık göstermektedir. Bu yüzden de toplum kavramı ve toplum konusu sosyolojinin en temel, en karışık ve en karmaşık konularından bir tanesidir. Her türlü karışıklığa, karmaşıklığa, farklılığa ve zorluğa rağmen, toplum bilimi olan sosyoloji toplumu ve toplumsal davranışları sistematik ve bilimsel bir şekilde etüt etmektir. Bir hekimin röntgen filmi okuması gibi toplumu okumak ve sağlıklı karar vermektir.

Türkiye'de Sosyoloji İle İlgili Genel Bilgiler

Sosyoloji ilk yıllarda batı'da yaşanan olumsuzluklara karşı reformcu ve düzenleyici bir bilim olarak düşünülmüştür. Hem Sosyolojiye hem de sosyolojik çalışmalara o gözle bakılmıştır. Sosyolojinin Osmanlı ve Türkiye'deki durumu da bundan farklı olmamış, Osmanlı'da sosyoloji Batılılaşma politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletinin içeride ve dışarıda yaşamış olduğu siyasi, askeri, sosyal, kültürel, ekonomik vb. pek çok alanda yaşadığı sıkıntılar karşısında devlete ve toplumsal güçlere kurtuluş reçetesi sunacak bir bilim olarak görülmüştür. Sosyolojinin Osmanlı İmparatorluğuna girişi de bu umut ve beklenti ile olmuştur (Bulut, 2011, s.4). Bu yüzden de ülkemizde sosyoloji Batı'da ortaya çıkışından çok uzun bir süre geçmeden düşünce hayatımızdaki yerini almıştır. Bu yerini alışı Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara çözüm arayışı etkili olmuştur. Dönem içinde dünya ilişkileri çerçevesinde kendisine yeni bir yer, kimlik ve siyaset arayışında olan Osmanlı İmparatorluğu'nda aydınlar, toplum olarak karşılaşılan meseleleri ele alışı sosyolojiye ilgi duymuşlar ve söz konusu

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

sorunlara çözüm yollarını sosyoloji çerçevesinde aramışlardır. Sosyoloji de düşünce hayatımızdaki yerini ve önemini bu dönem içinde ülke sorunları önünde takındığı tutumla ve sorunlara çözüm arayışı çabalarına iştirak etmesi çerçevesinde kazanmıştır (Coşkun, 1991, s, 13). Sosyolojinin ülkemizi etkilemeye başlaması ise 19.yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra kendini belli etmeye başlamıştır.

Ülkemizde, Cumhuriyetten önce, 1910'lara doğru sosyolojik düşüncenin başlatıcıları olarak gerek yaşadıkları dönemde etki alanı bulmaları, gerekse adlarının günümüze kadar gelmesi bakımından Ziya Gökalp (1876-1924) ve Prens Sabahattin'i (1879-1948) görüyoruz (Ergun, 2006, s.244).

Türkiye'de başlığında "sosyoloji" yazan ilk kitap, Fransızca'dan Türkçe'ye çeviri yapılan bir kitaptır. Kitabın yazarı Emile Bougle'dir. Kitabın orijinal adı Qu'est ce que la sociologie'dir. Bu kitap çevirisi 1912 (1328) yılında İstanbul'da yayımlanmıştır ve kitabın Türkçedeki adı "İlm-i İctimai Nedir?"dir (Çelebi, 2010, s.52). Başlığında sosyoloji kelimesini içeren bu kitabı, tercüme yoluyla da olsa Türkçeye kazandıran kişi Mustafa Suphi'dir. Mustafa Suphi bu çalışmasıyla Türkiye'de sosyolojinin tanınmasına büyük katkılarda bulunmuştur (Özdemir, 2008, c.1, s. ii).

İlk sosyoloji bölümümüz, Durkheim'in kürsüsünden bir yıl sonra 1914'te Darülfünun'da kurularak dünyanın ikinci sosyoloji kürsüsü olma özelliğini kazanmıştır. Bu kürsünün başında Ziya Gökalp'i görüyoruz (Özdemir, 2008, s.ii). İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı Baykan Sezer bu durumu şöyle dile getirmektedir. "Bölümümüz Durkheim kürsüsü ile birlikte dünyanın en eski iki kürsüsünden biridir. Aynı zamanda Batı dünyası dışında ilk sosyoloji Kürsüsü olmak sıfatını taşımaktadır".

Türkçedeki ilk Sosyoloji ders kitabı Ziya Gökalp tarafından yazılmıştır. Bu kitap Ziya Gökalp'ın İstanbul'daki Darülfünun'un Edebiyat Şubesinde verdiği derslerin metnidir. Kitabın adı İlm-i İctimai'dir. 64 sayfadan ibaret olan kitabın yayım yılı 1913 (1329), yayım yeri İstanbul'dur. İlk sosyoloji dergisinin adı Ulum-ı İktisadiyye ve İctimaiyye Mecmuası'dır. Dergi 1908-1911 yılları arasında yayımlanmış, yayım yeri İstanbul'dur. Dergiyi çıkaranlar Ahmet Şuayp, Mehmet Cavit ve Rıza Tefvik (Bölükbaşı)'dır. Türkiye'de Sosyolojiyi ilk ilan eden dernek 1913 yılında İstanbul'da kurulan ve kurucuları arasında Ziya Gökalp'inde yer aldığı "Türk Bilgi Cemiyeti"dir. 1914'de 1. Dünya Savaşının çıkması üzerine bu dernek kapanmıştır. İlk sosyoloji kürsüsü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü içinde 1914 yılında Ziya Gökalp tarafından kurulmuş ve ilk dersi de kendisi vermiştir (Çelebi, 2010, s.52-56).

Bugünkü Ankara Üniversitesinde sosyoloji öğretiminin tarihi de eskilere dayanmaktadır. Çeşitli aşamalardan geçerek günümüze gelen sosyoloji eğitiminin Ankara Üniversitesinde bağımsızlığını kazanması şu şekilde olmuştur. Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü içinde 1939-1940 akademik yılında önce bir ders olarak açılan, sonra 1940-1941 eğitim öğretim yılında ders şubesi statüsü verilen sosyoloji 1948 yılında kürsü'ye dönüştürülmüş, 1982'de bağımsız bölüm olmuştur. Bu bölüm İstanbul'dan sonra Türkiye'nin öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan ikinci sosyoloji programıdır (Çelebi, 2010, s.55-56).

Daha önce felsefe bölümünde okutulan sosyoloji dersi zamanla müstakil bir statüye kavuşmuştur. Felsefe bölümünden bağımsızlaşan ilk sosyoloji bölümü 1961 yılında bu statüye kavuşan İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'dür. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ise doğrudan doğruya bağımsız bölüm olarak kurulan ilk sosyoloji bölümüdür. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü 1964 yılında kurulmuş, 1965 yılından itibaren de lisans öğretimine öğrenci almıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde sosyoloji öğretimi Sosyal Bilimler bölümü içinde 1965 yılından sonra faaliyete başlamış olup, bağımsız bölüm oluşu ise 1982 yılıdır (Çelebi, 2010, s.55).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

1914 yılında Darülfünun İctimaiyat Kürsüsü ile başlayan ve bu gün sayıları 79'a ulaşan sosyoloji lisans programlarının gelişimini, sosyoloji lisans öğretiminin Türkiye'deki yüzyıllık tarihsel gelişimini *Kuruluş Dönemi* (1914-1950), *Yerleşme Dönemi* (1950-1980), *Kurumsallaşma Dönemi* (1980-2000), ve *Yaygınlaşma Dönemi* 2000 ve sonrası şeklinde dört dönem üzerinde değerlendirmek mümkündür (Parin-Demirci, s.368).

Cumhuriyet döneminde Türk toplum biliminin gelişmesi siyasal gelişme ve değişmelere bağlı olmuştur. Bu nedenle farklı dönemlerde farklı konular elde etmiş, bazen önem kazanırken bazen de önemini kaybetmiştir. Cahit Aslan'ın da belirttiği üzere (Aslan, 2005, s.29-32) Emre Kongar Cumhuriyet döneminde yaşanan bu gelişmeyi kaba bir sınıflama ile altı döneme ayırmıştır. 1923-1938, 1938-1950, 1950-1960, 1960 sonrası dönem, 1971 dönemi ve günümüzdeki durum. Bu tasnifi yapan Emre Kongar bu dönemlerden her biri ile ilgili bilgiler vererek o dönemlerin özelliklerini, o dönemlerdeki sosyolojinin ve sosyolojik çalışmaların geldiği durum ile yaşadığı sorunlar hakkında bilgi vermektedir (Kongar, s.1982, c.1, s.15-24).

H. Bayram Kaçmazoğlu'na göre ise Türkiye'de sosyoloji öncelikle dış ve buna bağlı olarak iç siyasal yapı ile yakından bağlantılı olduğundan sosyoloji ile ilgili gelişmeler de farklı özellikler göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'de sosyoloji tarihini 1908-1923, 1923-1939, 1939-1946, 1946-1960, 1969-1980 ve 1980'den günümüze devam eden süreç içerisinde altı döneme ayırmak mümkündür (Kaçmazoğlu, 1999, s.327).

Ülkemize sosyoloji adı altında girişinin ilk yıllarından sonra, 25-30 yıl süreyle, sosyoloji terimine karşılık olarak "ilm-i muaşere", "ilm-i cemiyet", "ilm-i içtima", "ilm-i içtimaiyat", "içtimaiyat" gibi terimler kullanılmıştır. Sonraları tekrar sosyoloji terimi kullanılır olmuştur. Aynı durum günümüzde de devam etmekte ve günümüzde sosyoloji yerine öz Türkçe olarak "Toplumbilim" terimi de kullanılmaktadır (Ergun, 1983, s.2160; Ergun, 2006, s.244).

Sosyoloji Eğitimi

Fransa, İngiltere, Almanya ve Avrupa'da yaşanan sosyal olaylar sosyoloji ilminin doğuşuna zemin hazırlamış, zamanla da diğer yerlere yayılmıştır. Bu gün dünya genelinde pek çok yerde sosyoloji ve sosyoloji eğitimi önemli bir konuma gelmiştir.

Sanayi devrimiyle beraber bu devrimin yaşandığı ülkelerde önemli değişme ve gelişmeler olmuştur. Bu değişme ve gelişmeler kısa zaman sonra Osmanlı'yı da etkilemiştir. Hem Avrupa'da hem de ülkemizde yaşanan değişim ve gelişmelere bağlı olarak meydana gelen kaotik ortamdan kurtuluş için sosyoloji bir umut kaynağı olmuştur.

Günümüzde hem dünya'da hem de Türkiye'de de çok hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişim ve gelişim her geçen gün hayatı daha fazla etkilemektedir. İletişim ve ulaşım başta olmak üzere teknolojiye hızlı değişim ve gelişim pek çok alanda kolaylıklar getirdiği gibi pek çok alanda da yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkış yıllarında olduğu gibi günümüzde de yaşanan değişim ve gelişmelere paralel olarak hem ülkemizde hem de dünya genelinde sosyoloji ve sosyoloji eğitimi her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Bu değişim ve gelişmelere ayak uydurabilmek, gelişme ve değişimleri takip ve kontrol edebilmek için ülkemizde ortaöğretimde lise, yüksek öğretimde de hem lisans hem de yüksek lisans ve doktora olarak lisansüstü seviyesinde sosyoloji eğitimi yapılmaktadır. Eskisi ile kıyaslandığında sosyoloji eğitimi Türkiye'de her geçen gün daha da önem kazanmakta ve yaygınlaşmaktadır.

Ülkemizde sosyolojinin ders olarak öğretilmesi üniversiteden önce lisede söz konusu olmuş, Ziya Gökalp 1910-1911 yıllarında Selanik'te İttihat ve Terakki okulunda sosyoloji dersi vermiştir (Coşkun, 1991, s.14). Sosyolojinin ilk olarak İttihat ve Terakki Okulu'nda okutulmasıyla,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

dönemin sorunları karşısında önerilen siyaset etrafında meselelere yaklaşım biçiminin bilimsel bir hüviyet içinde sistemleştirilmesi ve kurumlaştırılarak gelecek kuşaklara aktarılacak istenmiştir.

1924 yılında sosyoloji lise ders müfredatına zorunlu ders olarak girmiştir (Kocabaş-Hanedar, 2013, s.21). 1924 yılında kabul edilen lise müfredatı kapsamında lise düzeyinde sosyoloji öğretimi programının ana hatları belirlenmiş, sosyoloji öğretiminde ele alınması gereken konular tespit edilmiştir (İlyasoğlu, 1983, c.8, s.2170). Lise ders müfredatında uzun yıllar zorunlu olan sosyoloji dersi son birkaç yıldır seçmeli hale getirilmiş ve halen seçmeli bir ders olarak okutulmaktadır.

Yüksek Öğretimde Sosyoloji

Türkiye’de sosyolojinin yüksek öğretimde okutulması Türkiye’ye girişinden yaklaşık çeyrek asır sonra başlamıştır. Sosyoloji bilimine kapılarını açan ilk üniversite İstanbul Üniversitesi olmuştur.

Yıllar ve dönemleri itibariyle sosyolojinin Türkiye’deki gelişimini inceleyen İsmail Coşkun, Türk sosyoloji tarihinde imparatorluğun son döneminde, sosyolojinin ülke aydınlarının şahsi ilgilerinden öteye giderek ders şeklinde öğretilmesi sürecini dikkate almaktadır. Coşkun konuyla ilgili şu bilgilere yer vermektedir. *Sosyolojinin ders olarak öğretilmesinin üniversiteden önce söz konusu olduğunu ve ilk olarak Ziya Gökalp tarafından 1910-1911 yıllarında Selanik’te İttihat ve Terakki Okulun ’da sosyoloji dersinin verildiğini biliyoruz. Üniversitede sosyoloji eğitiminin başlangıcı ise biraz daha sonra, 1912’de Darülfünun ’nın Emrullah Efendi tarafından düzenlenmesi ile birliktedir. Üniversite bünyesinde sosyolojinin bağımsız bir kürsü/bölüm haline gelmesi ile ilgili kısmi belirsizlikler bulunmakla birlikte 1914 yılı benimsenilmiştir (Coşkun, s.14).*

1912’de Emrullah Efendi düzenlemesi ile birlikte sosyolojinin üniversite düzeyinde ders olarak okutulmaya başlanması söz konusu olmakla birlikte esas olarak sosyolojinin üniversitede yer edinmesi ve bu yerini sağlamlaştırması Gökalp önderliğinde söz konusu olmuştur (Coşkun, s.15). Gökalp ile birlikte sosyolojinin belli bir öncülük ve kuşatıcı rol üstlenmesinde öncelikle sosyolojinin ülke sorunları önünde takındığı tutumla, meselelere el atması ve belli bir siyaset etrafında sorunlara çözüm arayışı çabasına katılması etkili olmuştur. Sosyolojinin böyle bir konuma yükselmesinde Osmanlı İmparatorluğu’nun sön döneminde yaşanan sorunlar, bu sorunlara çözüm arayışları ve dönemin koşulları içinde Ziya Gökalp’in çabaları önemli olmuştur (Coşkun, s.16).

Parin ve Demirci de “Üniversitede sosyoloji öğretiminin ortaya çıkışı noktasında 1912’de Darülfünun’da Emrullah Efendi tarafından yapılan girişimlere gönderme yapılırsa da sosyolojinin üniversitede başlangıcı Darülfünun İçtimaiyat Kürsüsü, şimdiki adıyla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (İÜEF) Sosyoloji Bölümünün kuruluş tarihi olan 1914 yılı olarak kabul edilmektedir” (Parin-Demirci, s.366) demektedir. Bu görüşü savunanlara göre sosyolojinin akademide bir disiplin kimliğiyle yer edinmesi Ziya Gökalp’in 1914 yılında Darülfünun’da sosyolojiyi ders kitabı olarak okutmasıyla başlar.

Sosyolojinin Türkiye’deki akademik meşruiyeti ve kurumlaşması 1910’lardan itibaren sosyolojiyle ilgilenmeye başlayan ve Durkheim sosyolojisi anlayışını kendisine rehber edinen Ziya Gökalp’in 1914 yılında sosyolojiyi Darülfünun’un ders programlarına dahil etmesiyle başlamıştır. 1913-1914 ders yılında Almanya’dan gelen sosyologlar da ülkemizde ders vermeye başlamışlardır” (Bulut, 2011, s.7-8). 1914 yılı dolaylı veya dolaysız birçok yaklaşımlarda sosyolojinin Türkiye’ye girdiği tarih olarak kabul görmüştür. Oysa bunun itibarı bir başlangıç olduğu muhakkaktır. Çünkü ülkede sosyoloji ile temas eden, gerek konuları açısından gerekse Batı’da sosyoloji çalışan insanlarla ilişki halinde olan düşünür ve onların etkileri Ziya Gökalp tarafından ilk ders

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

verilmesinden çok öncesinde başlamış ve devam etmiştir. Bu başlangıcı Tanzimat dönemine kadar götürmek mümkündür (Doğan, s.52).

Farklı kaynaklarda İstanbul Üniversitesinde ilk dersi Ziya Gökalp'ın verdiğine dair bilgiler yer almakla beraber İstanbul Üniversitesindeki ilk sosyoloji dersini Edebiyat Fakültesi içinde 1910 yılında Ahmet Şuayb'ın verdiğine dair kayıtlar da yer almaktadır (Çelebi, 2010, c.2, s.55).

1914'ten 1930'lu yıllara kadar sosyoloji disiplini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (İÜEF) Sosyoloji Kürsüsü dışında bir gelişme gösterememiştir. 1939 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe bölümünde ders olarak açılmıştır. İÜEF bünyesindeki Sosyoloji Kürsüsü 1961 yılında bağımsız bir bölüm haline gelerek Sosyoloji Bölümü adını almıştır (Parin-Demirci, s.366). Sosyolojinin lisans programı statüsünde üniversiteye yerleşme ve yerleşik bir pozisyon kazanma arayışı Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün açıldığı 1964 yılına kadar devam eder (Parin-Demirci, s.366-367).

Günümüzde Sosyoloji Eğitimi

1914 yılında Üniversitede başlayan sosyoloji öğretimi, 2014 yılı itibariyle yüz yılı yani bir asırı aşmış zengin bir geçmişin izlerini barındırmaktadır. Bir başka ifade ile Türkiye'de sosyoloji öğretimi 2014 yılı itibariyle bir asırlık mirasın üzerine konmaktadır. 2015 yılının bitmeye yaklaştığı Aralık ayında bu süre bir asırlık zamandan daha fazla bir dönem olarak değerlendirilmektedir.

2014 yılı itibariyle Türkiye'de 49 il ve 79 üniversitede lisans düzeyinde sosyoloji öğretimi yapılmaktadır. Sosyoloji bölümlerinde sürdürülen lisans programlarının büyük çoğunluğu Türkçe olmakla birlikte Boğaziçi, Orta Doğu Teknik, Bahçe Şehir, İstanbul Bilgi, İstanbul Süleyman Şah, Marmara, İzmir Ekonomi, İstanbul Şehir ve İstanbul Kemerburgaz Üniversitelerinde İngilizce, Galatasaray Üniversitesinde ise Fransızca eğitim-öğretim yapılmaktadır. Hem Türkçe hem de İngilizce öğretim yapan sosyoloji bölümleri de vardır (Parin-Demirci, s.378).

2014 yılında sayıları 79'u bulan sosyoloji bölümünde yaygın olarak örgün eğitimin yapıldığı görülmektedir. Örgün eğitim yapılan 23 sosyoloji bölümünde ikinci öğretim statüsünde eğitim-öğretim de verilmektedir. İkinci öğretim biçiminin daha çok yeni açılan üniversitelerin sosyoloji bölümlerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında Anadolu, Atatürk ve İstanbul Üniversitelerinde açık öğretim-uzaktan eğitim düzeyinde eğitim veren sosyoloji lisans programları da mevcuttur. Devlet ve vakıf üniversiteleri açısından bakıldığında sosyoloji bölümlerinin ağırlıklı olarak devlet üniversitelerinde kümelenme gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'ün kurulmasından sonra yüksek öğretim kurumları ve yüksek öğretim programları ile ilgili yeni ve köklü düzenlemeler yapılmıştır. 4 Kasım 1981'de kabul edilip 6 Kasım 1981'de Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren 2547 sayılı kanunla kurulan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ile birlikte sosyoloji bölümleri, 4 anabilim dalı esasına göre örgütlenmeye başlamıştır. Genel Sosyoloji ve Metodoloji, Kurumlar Sosyolojisi, Uygulamalı Sosyoloji ve Sosyometri. Günümüzde sosyoloji eğitimi veren mevcut sosyoloji bölümleri incelendiğinde çoğunluğun halen bu esasa göre yapılandıkları görülmektedir.

Sosyoloji Osmanlı aydınları arasında 1890'lardan itibaren bilinen ve takip edilen bir disiplindi. 1914'ten itibaren ise üniversite sisteminde kendisine yer buldu. O günlerden beri de çeşitli süreçlerden geçerek günümüzdeki konumuna geldi. 1980'lerde 10'u bulmayan sosyoloji bölümlerinin sayısı zamanla hızla arttı. YÖK'ün resmi sitesinde yayınladığı 2011 verilerine göre mevcut 102 devlet üniversitesinden 48'inde lisans düzeyinde, 34'ünde yüksek lisans ve 21'inde de doktora düzeyinde sosyoloji eğitimi verilmektedir. Aynı kaynağa göre o tarihte kurulu bulunan 52 vakıf üniversitesinden 10 tanesinde lisans, 6 tanesinde de yüksek lisans seviyesinde sosyoloji eğitimi verilmektedir (Bulut, 2011, s.13-14; Bulut,2014, s.19).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

Önceki yıllarda Sosyoloji eğitimi daha ziyade Fen Edebiyat Fakültelerinin Sosyoloji bölümlerinde verilmekteydi. Vakıf Üniversitelerinin bir kısmı bu geleneği devam ettiren bir kısmında ise sosyoloji eğitimi farklı isimler altındaki fakülteler bünyesinde yapılmıştır. Örnek verecek olursak İstanbul Şehir Üniversitesinde İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Koç Üniversitesinde İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi çatısı altında verilmektedir. Sabancı Üniversitesi ise Sosyoloji ismini kullanmaksızın Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi bünyesinde interdisipliner bir eğitime yönelmektedir. Söz konusu üniversitelerin lisansüstü eğitiminde de aynı eğilimlerini devam ettirdikleri görülmektedir (Bulut, 2011, s.15-16; Bulut, 2014, s.19-20).

Son yıllarda Fen Edebiyat Fakültelerinin Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi olarak ikiye ayrılması veya Sosyal bölümlerin Sosyal Bilimler Fakültesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Beşeri Bilimler Fakültesi gibi farklı isimler ile açılmasına bağlı olarak Sosyoloji bölümleri de çok farklı fakülte ve eğitim kurumlarında yer almaya başladı. Sosyoloji dersleri de sadece sosyoloji bölümlerinde değil, çok farklı fakülte ve yüksek okullarda okutulmaya başlamıştır.

2005-2006 akademik yılında Türkiye’de 80 üniversite bulunmaktaydı. Bunların 55’i devlet, 25’i vakıf üniversitesidir. O dönemde Türkiye’de sosyoloji bölümü olan 30 üniversite vardır (Çelebi, s.62). 2007 yılında her ile bir üniversite kurulması ile üniversitelerin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Daha sonra açılan üniversiteler ile bu sayı daha da artmıştır. 2014 yılında üniversite sayısı 181 olmuştur. Bunlardan 109’u devlet, 72’si vakıf üniversitesidir. 2015 Aralık ayı itibarıyla 109 devlet, 84 vakıf üniversitesi olmak üzere 193 üniversite bulunmaktadır ([https://istatistik.yok.gov.tr/\(16.12.2015\)](https://istatistik.yok.gov.tr/(16.12.2015))). Bu artışa paralel olarak üniversitelerde sosyoloji eğitimi de artmıştır.

2014 eğitim-öğretim yılında Türkçe, İngilizce, 1. ve 2. Öğretim programları dahil 154 ayrı sosyoloji programı yer almaktadır. Bundan ayrı olarak Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesine bağlı açık öğretim Fakültelerinde de Sosyoloji bölümleri vardır.

2015-2016 akademik yılı itibarıyla sosyoloji dersleri sadece sosyoloji bölümünde değil, sosyal bilimler alanında farklı isim ve farklı konular ile pek çok fakülte ve bölümde okutulmaktadır. Bu nedenle Sosyoloji bölümündeki öğretim elemanları da sadece kendi bölüm ve fakültelerinde değil farklı fakülte ve diğer eğitim kurumlarında da derse giderek oradaki öğrencilere de yardımcı olmaktadır.

Sosyolojinin Ele Aldığı Konular

Sosyoloji eğitiminin önemini anlamak için Sosyolojinin doğuşuna neden olan faktörlerin yanında ele aldığı konular ile toplumu analiz etmede kullandığı metotlara da bakmakta fayda vardır. Sosyoloji ile ilgili kaynaklara ve bu kaynakların içindekiler bölümüne bakıldığı zaman sosyolojinin ele aldığı ve ilgilendiği konular hakkında genel bir bilgi sahibi olmak mümkündür.¹

¹ **Geniş bilgi için bkz.** Jhon J. Macionis, *Sociology*, (Çeviri Editörü: Vildan Akan), 13. Basımdan Çeviri, Nobel Yayınları, 2012 Ankara; Jeanne H. Ballantine-Leonard Cargan, *Sociological Footprints*, Wadsworth Group, 2002 America; Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, 10. Baskı, Beta Yayın, 1990 İstanbul; Mustafa Aydın, *Kurumlar Sosyolojisi*, Açılım Kitap, 2013 İstanbul; Kadir Canatan-Ergün Yıldırım, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitabevi, 2013 İstanbul; Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, 2003 İstanbul; Orhan Türkoğan, *Türkiye’de Köy Sosyolojisi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006 İstanbul; Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*, Sentez Yayıncılık, 2015 İstanbul; Zafer Cirhinlioğlu, *Sağlık Sosyolojisi*, Nobel Yayın, 2001 Ankara; Nurşen Özçelik Adak, *Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme*, Birey Yayıncılık, 2002 İstanbul; Anton C. Zijderveld, *Kültür Sosyolojisi* (Kültür Sosyolojisine ve Metodolojisine Giriş), (Türkçesi: Kadir Canatan), Açılım Kitabevi, 2013 İstanbul, Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Yayınevi, 2013 Bursa Doğan Ergun, *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*, 8. Baskı, İmge Kitabevi, 2006 Ankara, Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, 7.Baskı, Ankara 2005, Joseph H. Fichter, *Sosyoloji Nedir*, (Çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, 2012 Ankara, Bayram Kaçmazoğlu, *Türk Sosyoloji Tarihi: Meşrutiyetten Cumhuriyete*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

- Sosyoloji, ilkel ve göçebe hayatından yerleşik hayata, tarım toplumundan sanayi ve bilgi çağına geçiş gibi büyük yapısal değişiklikler başta olmak üzere,
- Toplumların temel kurumları olan aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din ve boş zaman değerlendirmesi gibi toplumu yakından ilgilendiren kurumları,
- Toplumların geçim durumları ve yaşam tarzları, gelişmişlik ve geri kalmışlık halleri, iş ve ekonomik imkânları, işsizlik ve geçim şartları,
- Nüfus ve göç hareketleri, nüfusu etkileyen faktörler ile göç alan ve göç veren yerlerin durumları,
- Kültür, kültürel değişimler, sosyalleşme, küreselleşme, dini inanç, ibadet ve ahlaki yaşayışlar, dini gruplar
- Köy ve kent yaşamları, kentleşme, mimari ve sanat anlayışları, ulaşım ve iletişim durumları, örf, âdet, gelenek ve görenekleri, üretim ve tüketim biçimleri ile üretim ve tüketim alışkanlıkları, gecekondular ve gecekondulaşma,
- Devlet, millet, siyaset, siyasi partiler, yönetim biçimleri, yerel ve genel yönetim,
- Cinsiyet ve cinsellik, cinsiyet ayrımları, cinsiyet eşitsizlikleri, aile, aile tipleri, evlenme ve evlenme biçimleri, boşanma, aile içi şiddet, geçmişten günümüze ailenin geçirmiş olduğu evreler,
- Sağlık, hastalık ve yaşlılık, sağlığı etkileyen faktörler ve sağlık hizmetleri, sağlık kurumları,
- Değişim ve gelişim, sınıf ve tabakalaşma, her çeşit grup ve gruplaşmalar,
- Sosyal, siyasal ve kültürel örgütlenmeler, savaş, terör ve şiddet, töre ve töre cinayetleri, suç ve suça iten sebepler ile sapkın davranışlar,
- Etnisite, sosyal yapı, sosyal statü ve roller, statü ve rollerin belirlenmesi ve dağılımı, kategori ve yığınlar, grup ve birlikler, davranış örüntüleri, kültür ve kültürel değişimler, değerler ve sapmalar,
- Teknoloji ve teknolojik gelişmeler ile çevre ve çevreyi etkileyen faktörler,
- Düğün, davet, sünnet, cenaze ve her türlü ölüm ritüelleri, bayramlar, dini ve milli değerler ve bunların toplumda bulduğu yankılar,

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere sosyoloji toplumu, toplumsal hareketleri, etkileşim ve iletişimleri, değişim ve gelişmeleri ve toplumun temel kurumları olan aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din ve boş zaman değerlendirmeyi vb. toplumu ve toplumsal yaşamı ilgilendiren pek çok konuyu ele almaktadır.

Sosyoloji doğuşundan itibaren farklı yöntemler kullanmış olmasına rağmen günümüzde daha çok uygulamalı araştırmalara ağırlık vermiştir. Alan araştırmaları, anket ve monografilerle endüstrileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan değişmelerin yarattığı teknolojik ve toplumsal değişimler inceleme konusu olmaktadır (Doğan, s.55).

Neden Sosyoloji Eğitimi

Yukarıda verilen açıklamalardan sonra tüm bunların sosyoloji ile ilgisi Nedir? Neden Sosyoloji Eğitimi denilmekte, haklı olarak neden sosyoloji eğitimi sorusu aklımıza gelmektedir.

Sosyolojide tüm toplumları yakından ilgilendiren en önemli konulardan bir tanesi toplum, toplumsal yapı, toplumsal ilişkiler, toplumsal kurumlar ve toplumsal eğitim gibi konular ele

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

alınmaktadır. Eğitim ise insana kişiliğini geliştirerek bireysel ve toplumsal görevlerini öğretecek önemli bir toplumsal kurumdur. Bir diğer deyiş ile eğitim modern toplumun beklentilerini birey özelinde gerçekleştirecek bir toplumsal işleve sahiptir. Modern toplumda yaşayabilmek için gerekli olan nitelikler eğitim yoluyla kazandırılabilir (Doğan, s.44). Tarih boyunca insana ve eğitime yapılan yatırım hiçbir zaman boşa gitmemiş, bundan sonra da gitmeyecektir. Onun için toplum bilimi olan sosyoloji eğitimi önem arz etmektedir.

Toplumunu yakından tanıyan, toplumun özelliklerini bilen ve sosyoloji alanında uzmanlaşmış kişilere “Sosyolog” denmektedir (Türkçe Sözlük, 1988, s.1329). Sosyolog toplum bilimcidir. Sosyologun laboratuvarı da toplumdur. Sosyolog toplumun içine karışarak, çalışmalarını toplumun içinde ve toplumu ilgilendiren konular üzerine yapar. Bu çalışmaları yaparken tarihsel belgeleri inceleyerek geçmiş kavim ve dönemlere ait bilgiler elde eder, insan topluluklarının kökenini, gelişmesini, yaşayış tarzını ve sosyal ilişkilerini araştırır. Yaşadığı dönem ile ilgili yapacağı çalışmalarda da gözlem, mülakat ve anket metodlarını kullanarak; aile, din, eğitim, siyaset ve ekonomi gibi sosyal kurumlar başta olmak üzere çevreye, sosyal değerlere ve diğer sosyal olaylara ilişkin bilimsel bilgiler toplar. Elde edilen verileri ve sonuçları, istatistiksel olarak değerlendirir ve yorumlar. Çalışmasının sonunda toplumsal sorunları tespit eder, bilimsel sonuçlar çerçevesinde çözüm önerilerinde bulunur.

Geçmişten günümüze toplumları iyi analiz eden, onları başarı veya başarısızlığa götüren, huzur, güven ve barış ortamı hazırlayan ya da kargaşa ve kaosa sebep olan davranışları iyi bilen toplum ve toplum yöneticileri aynı hatalara düşmemek için gereken her türlü önlemleri zamanında ve en güzel şekilde alır. Yine toplumların gelişmesine ve kalkınmasına sebep olan faktörleri bilen ve uygulayan toplum ve yöneticiler toplumlarının kalkınması ve gelişmesi için gereken tedbirleri zamanında ve en güzel şekilde alma imkânlarına sahip olur.

Savaş, terör ve şiddet’in topluma verdiği zararları bilen toplumlar, barış ve huzuru temin etmek ve insanların barış ve huzur içerisinde yaşatmak için alınması gereken tüm tedbirleri almak için gereken her şeyi yapar.

Sosyal ve siyasal istikrarı yakalamış, çalışma, üretim, pazarlama, tüketim ve sanayileşme konusunda gerekli birikim ve alt yapıya sahip toplumlar her türlü teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde yararlanma konusunda alınacak tedbirleri zamanında ve en güzel şekilde almaktadır. Bu konuda gerekli tedbirleri alan ve gerekli yatırımları yapan toplumlar bunun karşılığını da en güzel şekilde görmektedirler. Toplumları ve toplumsal ilişkileri kendisine konu edinen sosyoloji eğitimi bu bakımdan önem arz etmektedir. Fichter’in de belirttiği gibi herkes, her zaman toplumda yaşamak ve başkalarıyla ilişki kurmak ve sosyal roller icra etmek zorunda olduğu için, sosyolojik bilgi her kariyer ve meslek için yararlıdır (Fichter, s.19). Artık sosyoloji eğitimi ve sosyolojik bilgi kaçınılmaz bir ihtiyaç olmuştur.

İnsanları şekillendiren toplumsal olay ve olgular ise tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Bir sosyal olgunun ortaya çıkmasında birbirini etkileyen çok fazla etken söz konusudur. Sosyoloji, bu noktada hayati öneme sahiptir. Sosyoloji, bireylerin gündelik hayatlarında yaşadıkları ama görmedikleri/adlandıramadıkları noktaları açıklar. Nedenleri ortaya koyar. Bu yönüyle de farkındalık yaratır. Sosyolojik bakış açısı, toplumsal olguları farklı/eleştirel bir gözle değerlendirerek, olguların arkasındaki toplumsal etkenleri anlamaya çalışır (Zincirkıran, s.10-11). Gerek ele aldığı konular gerekse yaklaşım tarzlarıyla sosyoloji;

Sosyoloji kişinin içinde yaşadığı toplumu/kurumu/grubu daha iyi tanımasına/anlamasına imkan sağlar.

Sosyoloji kişilerin vizyonunu zenginleştirir. Daha geniş bir perspektifle olayların analizini mümkün kılar.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

Sosyoloji insanın kendisini aydınlatabilmesini ve daha iyi anlayabilmesini sağlar. İnsan kendi davranışının nedenleri hakkında daha çok şey bildikçe kendi geleceğini etkileme olanağı fazlalaşır.

Sosyoloji bilmek insanın merak duygusunu geliştirir. Sosyoloji, daha araştırmacı ve sorgulayıcı bir düşünce tarzı kazandırır. Kişideki eleştiri duygusunu geliştirir.

Sosyoloji bu eleştirel anlayışı geliştirirken örneğin; boşanma, suç ve yoksulluk gibi sosyal sorunları aydınlatarak ve açıklayarak bizzat toplumdaki değişimlere katkıda bulunabilir ve bize yaşadığımız dünyanın daha iyi kavranması için temel araçları sunabilir. Dolayısıyla bu dünyanın iyileştirilmesini sağlayabilir.

Sosyoloji, bilinen/dayatılan/gösterilen gerçekliklere karşı çıkan muhalif bir kişilik yapısını geliştirir.

Sosyoloji, bireylere empati yeteneği kazandırır. Farklı kişi/grup/kültür/ülkelerdeki kişilerin davranışlarının arkasındaki nedenleri anlamayı kolaylaştırır (Zincirkıran, s.13).

Bu açıklamalardan sonra konuyla ilgili şu çarpıcı soru ve onun cevabı sonuca katkı sağlayacaktır. Sosyoloji eğitiminin bu eğitimi alan kişi ile içerisinde yaşadığı topluma bir faydası olacak mı? Olacaksa ne faydası olacaktır?.

Evet faydası olacaktır. Sosyoloji eğitiminin hem bu eğitimi alan kişiye hem de bu kişinin yaşadığı topluma ve tüm insanlığa çok önemli katkıları olacaktır. Her şeyden önce kişinin kişiliği gelişmiş ve içerisinde yaşadığı toplumu daha iyi tanımış olacak, toplumun değerlerini bilip sosyalleşme konusunda önemli bir avantaj elde edecektir. Değişme ve gelişmeleri yakından takip edecek, değişme ve gelişmelere daha kolay adapte olacaktır.

Bunun yanında hak, hukuk, adalet, görev, yetki ve sorumluluklarını daha iyi bilecek ve onları daha titiz bir şekilde yerine getirecektir. Hak, hukuk, görev, yetki ve sorumluluklarını bilen kişilerden oluşan toplumlar ise daha huzurlu, daha mutlu ve daha müreffeh olacaktır.

Sadece sosyolojik bilgiye sahip olmak da yetmez, Aktay`ın da belirttiği gibi sosyolojik bilginin yerinde kullanılmasının da sayısız faydaları bulunmaktadır. Ülkede Devlet ile toplum arasındaki gerilimlerin azaldığı, yerine sağlıklı iletişim kanallarının devreye girdiği ve hem devlet çarkının daha etkili ve verimli çalışması hem de toplumsal sermayenin en verimli seviyelere yükseltilmesi yolunda önemli gelişmelerin kaydedilmiş olduğu söylenebilir (Aktay, 2010, s. 188).

Bu nedenle Türkiye gibi hızlı bir toplumsal değişme ve gelişme sürecinde bulunan bir ülkede, toplum planlaması ve yapılan hizmetlerin sonuçlarının izlenmesi için sosyologlara ve sosyologların çalışmalarına ciddi ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Sosyoloji alanında lisans ve lisansüstü eğitim-öğretimde yaşanan gelişmeler bunun canlı örnekleri olarak dikkat çekmektedir.

Genel Değerlendirme

İnsanların toplu halde yaşamaları ve birbirleri ile iletişim ve etkileşim halinde olmaları insanlık tarihi ile başlamaktadır. Toplu halde yaşayan insanlar arasındaki iletişim ve etkileşim ile grup ve toplum halinde yaşamalar sosyoloji biliminin bağımsız olarak ortaya çıkmasından önce de vardı. Bu süreçte toplumsal olgular uzun süre felsefe çalışmaları içinde ele alınıp incelenmiştir. Sosyolojinin bilimsel bir disiplin olarak gelişmesi ve felsefeden ayrılması, 19. Yüzyılın başında batı toplumları hızlı ve dramatik bir değişiklik içerisindeyken başlamıştır. Bu değişiklikler 1750-1790 yılları arasında yer alan endüstri devrimi ve 1789 Fransız ihtilalıdır. Bu çağlarda önce İngiltere ve Fransa sonra da Almanya endüstrileşme ve şehirleşmenin etkisiyle seri değişmeler

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015*

sahne olmuşlardır (Özkalp, 2013, s.49). Toplumsal değişimler beraberinde toplumsal sorunlar da getirmiş ve suç oranlarını artırmıştır. Fransa’da bu artış %300’lere ulaşmıştır (Bal, 2003, s.38).

Türkiye’de sosyolojinin 1905’lerden itibaren kendisine yer bulduğunu görüyoruz. Bu çalışmanın kendisine başlangıç olarak belirlediği 1914 yılında “ilmi içtima” adı altında İstanbul Darülfünun’da Ziya Gökalp tarafından bir ders olarak okutulmaya başlaması ona dünyanın en eski kürsülerinden biri olarak anılma hakkını vermektedir. On yıl sonrasında yani 1924 yılında liselerde kendisine yer bulması ise hızla gelişme göstereceğine, tanınacağına ilişkin ilk işaretlerini vermiştir. Ancak yüz yıllık geçmişine rağmen, hâlâ toplum tarafından pek tanınmayan bilim dalı olarak varlığını sürdürürken, liselerde sadece iki kredilik seçmeli bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Sosyoloji, üniversitede 1914 yılında Ziya Gökalp tarafından kurulan sosyoloji kürsüsü ile Türkiye’de varlık bulmasına rağmen bir meslek olarak ve sosyolog unvanıyla kamuda istihdam ancak 2005 yılında gerçekleşebilmiştir. İlk defa 2005 yılında Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Bürolarına ve Sosyal Hizmetler Kurumlarına sosyolog alımı yapılmıştır (Kocabaş-Hanedar, 2013, s.25). İlk defa 2005 yılında sosyolog istihdamına başlayan devlet üç yıl zarfında sadece 164 sosyolog almıştır. Son alımda da sadece 24 sosyolog alınmıştır (Aktay, 2010, s.188). Bu durum Türkiye’de sosyoloji ve sosyolog’a gereken değerin verilmediğinin en açık göstergesidir.

Giddens’e göre sosyoloji, insanın toplum yaşamının ve insan grupları ile toplumların incelenmesidir (Giddens, 2005, s.2). Fichter’e göre ise herkes, her zaman toplumda yaşamak ve başkalarıyla ilişki kurmak ve sosyal roller icra etmek zorunda olduğu için, sosyolojik bilgi her kariyer ve meslek için yararlıdır (Fichter, 2012, s.19).

Sonuç ve Öneriler

Sosyoloji Fransa’da doğuşundan çok kısa zaman sonra ülkemize gelmiş ve dünya’da ikinci sosyoloji kürsüsü İstanbul’da Darülfünun’da kurulmuştur. Sosyoloji ilk yıllarda batı’da yaşanan olumsuzluklara karşı reformcu ve düzenleyici bir bilim olarak düşünülmüş, kurtarıcı bir bilim olarak kabul edilmiştir. Osmanlı’da durum bundan farklı olmamış, sosyolojiye ülkenin içeride ve dışarıda yaşamış olduğu sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vb. sorunlarına çözüm getirecek bir bilim olarak sahip çıkılmıştır. Doğuşundan çok kısa zaman sonra Osmanlı’ya gelmesi de böyle bir umut ve beklenti sonucu olmuştur.

Sosyoloji 1924 yılında lisede zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. O dönemde lise’de zorunlu olan sosyoloji dersi son yıllarda seçmeli hale getirilmiş, bu da ortaöğretimde sosyolojiye verilen önemi azaltmıştır.

2015 yılı itibarıyla sosyolojinin ülkemize gelişinin üzerinden 100 yıldan daha fazla bir zaman geçmiş bulunmaktadır. Bu süre içerisinde Türkiye’de sosyoloji ve sosyoloji eğitimi siyasal gelişme ve değişimlere paralel olarak zikzaklı bir seyir takip etmiştir. Bunun sonucu olarak 1910-1911 eğitim öğretim yılında lisede sosyoloji dersleri vermeye başlanmasına rağmen yılarca sosyoloji eğitimi ve sosyolog hak ettiği değeri alamamıştır. Sosyoloji, üniversitede 1914 yılında Ziya Gökalp tarafından kurulan sosyoloji kürsüsü ile Türkiye’de varlık bulmasına rağmen bir meslek olarak ve sosyolog unvanıyla kamuda istihdam ancak 2005 yılında gerçekleşebilmiştir. İlk defa 2005 yılında Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik bürolarına ve Sosyal Hizmetler Kurumlarına sosyolog alımı yapılmıştır.

Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen son yıllarda dünyada ve ülkemizde gelişen ve değişen şartlar hem sosyoloji eğitimine hem de sosyologlara ihtiyacı artırmıştır. Günümüzde Sosyoloji eğitimi artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Her geçen gün önem kazanması da böyle bir zorunluluğun sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

Toplum bilimi olan sosyoloji eğitimi toplumun ve toplumsal yaşamın huzur ve bekası için son derece önemlidir. Bu durumun farkına varan toplumlarda sosyolojinin ve sosyoloji eğitiminin önemi her geçen gün daha da iyi anlaşılmaktadır. Herkes her zaman toplumda yaşamak ve başkalarıyla ilişki kurmak ve sosyal roller icra etmek zorunda olduğu için, sosyolojik bilgi sadece sosyologlar için değil her kariyer ve meslek için yararlı hale gelmiştir. Bu nedenle günümüzde sadece sosyoloji bölümlerinde veya sosyal bilimler alanında değil hayatını ve çalışmalarını toplum içinde devam ettiren herkes için sosyoloji eğitimi kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur. Bu eğitimin alınmasının hem toplumdaki uyumu hem de kalite ve başarıyı artıracığı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktay Yasin, “Sosyolojik Bilginin İtibarı ve Sosyolog İstihdamı”, Yeni Şafak Gazetesi 9 Şubat 2009,
- Aktay Yasin, Türk Sosyoloji Tarihine Eleştirel bir Katkı, Küre Yayınları, 2010 İstanbul, s.188
- Aslan Cahit, Sosyolojiye Giriş (Kavramlar ve Kullanımları), Karahan Kitabevi, 2005 Adana,
- Aydın Mustafa, Kurumlar Sosyolojisi, Açılım Kitap, 2013 İstanbul
- Bal Hüseyin, Kent Sosyolojisi, Sentez Yayıncılık, 2015 İstanbul;
- Bal Hüseyin, Suç Sosyolojisi, Fakülte Kitabevi, 2003 İsparta,
- Ballantine Jeanne H. - Cargan Leonard, Sociological Footprints, Wadsworth Group, 2002 America
- Bulut Yücel, “Türkiye’de Sosyoloji Eğitimi”, Sosyoloji Dergisi, 3.Dizi, 23.sayı, 2011,
- Bulut Yücel; Türkiye’de Sosyolojinin 100. Yılı, Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 28. Sayı, 2014/1,
- Canatan Kadir - Yıldırım, Ergün Aile Sosyolojisi, Açılım Kitabevi, 2013 İstanbul,
- Cirhinlioğlu Zafer, Sağlık Sosyolojisi, Nobel Yayın, 2001 Ankara
- Coşkun İsmail, “Sosyoloji Bölümünün Tarihine Dair”, 75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji, Bağlam Yayıncılık, 1991 İstanbul,
- Çelebi Nilgün, “Türkiye’de Sosyoloji: Bir Kısa Bakış”, Türk Sosyologları ve Eserleri-II, Editörler: Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, Kitabevi, İstanbul 2010,
- Doğan İsmail, Sosyoloji (Kavramlar ve Sorunlar), Pegem Akademi, 8.Baskı, 2009 Ankara,
- Dönmezer Sulhi, Sosyoloji, 10. Baskı, Beta Yayın, 1990 İstanbul;
- Ergun Doğan, “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Sosyoloji ve Gelişmesi”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c.8, İletişim Yayınları, 1983 İstanbul,
- Ergun Doğan, 100 Soruda Sosyoloji El Kitabı, 8. Baskı, İmge Kitabevi, 2006 Ankara,
- Giddens Anthony, Sosyoloji, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, 7.Baskı, Ankara 2005,
- Günay Ünver, Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları, 2003 İstanbul
- İlyasoğlu Aynur, “Türkiye’de Sosyolojinin Gelişmesi ve Sosyoloji Araştırmaları”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c.8, İletişim Yayınları, 1983 İstanbul,
- Joseph H. Fichter, Sosyoloji Nedir, (Çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, 2012 Ankara,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

- Kaçmazoğlu Bayram, Türk Sosyoloji Tarihi: Meşrutiyetten Cumhuriyete, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010,
- Kaçmazoğlu H.Bayram, Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar, Birey Yayıncılık, 1999 İstanbul,
- Kocabaş Elif Feyza - Hanedar, Ayşegül, Sosyolojimizin Sosyolojisi 100.Yılında Sosyolojimizin Sorunları, Sosyoloji Alanı Ortaöğretim Öğrencileri Arası Proje Yarışması, TÜBİTAK, 2013 İsparta
- Kongar Emre, Türk Toplum Bilimcileri, c.I-II, Remzi Kitapevi, 1982 İstanbul,
- Macionis Jhon J., Sociology, (Çeviri Editörü: Vildan Akan), 13. Basımdan Çeviri, Nobel Yayınları, 2012 Ankara
- Özbey Kerem, “Türkiye’de Sosyolojinin Tarihsel ve Kurumsal Kökenleri: Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin”, Türkiye’de Sosyolojinin Yüzyıllık Serüveni, Editör: Hale Okçay, Duvar Yayınları, 2015 İzmir,
- Özçelik Adak Nurşen, Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme, Birey Yayıncılık, 2002 İstanbul
- Özkalp Enver, Sosyolojiye Giriş, Ekin Yayınevi, 2013 Bursa
- Parin Suvat - Demirci Emin Yaşar, “Türkiye’de Yükseköğretimde Sosyoloji Öğretimi: Bir Dönemselleştirme Denemesi (1914-2014)”, Sosyoloji Dergisi, 3.Dizi, 29.sayı, 2014/2,
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yeni Baskı, c.2, Ankara 1988,
- Türkoğan Orhan, Türkiye’de Köy Sosyolojisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006 İstanbul
- Türkiye’de Sosyoloji (isimler-Eserler), Derleyen: M. Çağlar Özdemir, Phoenix Yayınevi, c.I.II, Ankara 2008,
- Zijdrerveld Anton C., Kültür Sosyolojisi (Kültür Sosyolojisine ve Metodolojisine Giriş), (Türkçesi: Kadir Canatan), Açılım Kitabevi, 2013 İstanbul,
- Zincirkıran Mehmet, Sosyoloji, Dora Yayınları, 2015 Bursa,

Elektronik Kaynak

<https://istatistik.yok.gov.tr/> (16.12.2015)

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yavuzer, H., (2015). “Sosyoloji Eğitimi ve Toplumsal Faydaları / Sociology Education and the Benefits to Society”, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/14 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9057>, p. 753-768.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

